

Standartlaştırma Nedir? İnsan Güvenliği ve Kırılgan Devletlerde Egemenlik Sorunu

Zeynep GÜNEY^{1*}, Güngör ŞAHİN²

¹ Doktora Öğrencisi, Milli Savunma Üniversitesi, zeynep.guney471@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2842-641X

² Doç. Dr., Milli Savunma Üniversitesi, gungor_sahin@yahoo.com, ORCID: 0000-0001-6296-8568

* Sorumlu yazar: zeynep.guney471@gmail.com

Öz: Birleşmiş Milletler, 1994 yılında yayımladığı İnsani Gelişme Raporuyla, uluslararası arenada güvenlik anlayışında köklü bir değişimi tetiklemiş ve güvenliğin ana odağı olarak bireyi ön plana çıkarmıştır. Bireyin uluslararası alanda öne çıkmasıyla devletlerin başarısına yönelik pek çok yeni standardı da beraberinde getirmiştir. Bu standartlar, devletlerin iç ve dış egemenlik haklarını etkileyerek devlet olma başarısında karar alıcı rol üstlenmektedir. Bu çalışma, standartlaştırma nedir, uluslararası standartlar her devlette aynı etkiyi gösterir mi, devletlerin başarı endekslerinin tekelleşmesinin egemenlik açısından sonuçları nelerdir ve standartlaştırma sürecinin devlet güvenliğindeki yeri nedir gibi bütünsel soruları ele alarak, standartlaştırma kavramını uluslararası ilişkiler ve güvenlik alanlarına kazandırmayı, uluslararası standartların devletler üzerindeki değişken etkilerini açıklamayı amaçlamaktadır. Çalışma, uluslararası sistemde kabul görmüş değerlerin devlet güvenliğine etkisini yeniden değerlendirerek, küresel normların yerel bağlamlarla uyumsuzluğunun yol açtığı güvenlik sorunlarını anlama açısından önem kazanmaktadır. Post-pozitivist yaklaşıma dayalı nitel bir çalışma olarak, tarihsel ve karşılaştırmalı analiz, yorumsamacılık ve içerik analizi yöntemleri kullanılarak ikincil verilerden yararlanılmıştır. Johan Galtung, Antonio Gramsci ve Immanuel Wallerstein'in teorik sentezi çerçevesinde incelenen standartlaştırma, toplumsal, ulusal ve uluslararası düzeylerde gerçekleşmekte; özellikle gelişmekte olan ülkelerde evrensel değerlerin dayatılması, yerel koşullar ve devlet yapılarıyla uyumsuzluk göstererek iç huzursuzluklara ve dış ilişkilerde gerilimlere yol açmaktadır. Kırılgan devletlerin oluşumunda standartlaştırma hem neden hem sonuç olarak ortaya çıkmakta; standart belirleyici ülkelerde ise göç ve kutuplaşma gibi yansıma etkileri yaratmaktadır. Küresel normlar, yerel bağlamlara uyarlanarak uygulanmalı; uluslararası örgütler reform programlarını yerel ekonomik ve kültürel dinamiklere göre özelleştirmelidir. Devletler, iç istikrarı güçlendirmek için toplumsal katılımı artıran politikalar geliştirmeli ve standartlaştırmanın yarattığı meşruiyet krizlerini önlemek için ulusal kapasitelerini gözeten esnek standartlar benimsemelidir.

Atıf: Güney, Z. & Şahin, G. (2026). Standartlaştırma Nedir? İnsan Güvenliği ve Kırılgan Devletlerde Egemenlik Sorunu *Politik Ekonomik Kuram*, 10(1), 1-17. <https://doi.org/10.30586/pek.1630213>

Geliş Tarihi: 30.01.2025
Kabul Tarihi: 15.12.2025

Telif Hakkı: © 2026. (CC BY)
(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Anahtar Kelimeler: İnsan güvenliği, Kırılgan devlet, Standartlaştırma, Egemenlik, Yabancılaşma

Jel Kodları: P16, A12, A13

What is Standardization? The Issue of Sovereignty in Human Security and Fragile States

Abstract: The United Nations' 1994 Human Development Report triggered a fundamental change in the understanding of international security and prioritized the individual as the primary focus. The prominence of the individual in the international arena introduced numerous new standards for state success. These standards assume a decision-making role in statehood success by affecting internal and external sovereignty rights. Addressing integrated questions, the definition of standardization, its uniform effects, the sovereignty consequences of monopolized success indices, and its place in state security, this study aims to introduce the concept to international relations and security while explaining the varying effects of international standards on states. The study is important for understanding security problems arising from clashes between global norms and local contexts by reassessing the impact of accepted values on state security. As a qualitative post-positivist study, it utilizes secondary data through historical-comparative analysis, interpretivism, and content analysis.

Framed by Galtung, Gramsci, and Wallerstein's synthesis, standardization occurs at societal, national, and international levels; in developing countries, the imposition of universal values causes internal unrest and tensions in foreign relations by clashing with local conditions and state structures. Standardization emerges as both a cause and a result of fragile state formation, creating repercussions such as migration and polarization in standard-setting countries. Global norms must be adapted to local contexts; international organizations should customize reform programs according to local economic and cultural dynamics. States should develop social participation policies to strengthen stability and adopt flexible standards, considering national capacities to prevent standardization-induced legitimacy crises.

Keywords: Human security, Fragile State, Standardization, Sovereignty, Alienation

Jel Codes: P16, A12, A13

1. Giriş

Juan Ginés de Sepúlveda, Bartolomé de las Casas ile olan tartışmasında yerlilerle olan savaşın haklılığını savunurken, yerlilerin istemese de doğuştan lekelenmiş olduklarını söylemişti. İlahiye karşı işledikleri putperestlik ve kâfirce suçlardan dolayı ıslah edilmeleri, barbarlıktan çıkmaları, eğitilmeleri ve cezalandırılmaları için İspanyol boyunduruğunu kabul etmesi gerektiği; bu boyunduruğu reddederlerse, onlara, silaha başvurarak boyun eğdirilmesinin haklılığını savunmuştur. Sepúlveda'ya göre 16. yüzyıl Amerika'sında olduğu gibi bazı insanlar, *doğuştan köleydi* (Casas, 2004, s. 45-46).

Elbette Sepúlveda'nın bu fikri yüzyıllar boyu gelişen ve günümüzde de sık sık emarelerine rastladığımız Pan-Avrupa konseptinin neredeyse manifestosuydu. Bu evrenselci retorik (Wallerstein, 2017, s.12) Frantz Fanon'un "Sömürgeci, sömürge toplumunu yalnızca değerlerden yoksun bir toplum olarak tanımlamakla kalmaz.... Yerlinin ahlaktan tamamen yoksun olduğu söylenir; yalnızca değersiz olmakla kalmadığı, aynı zamanda değerleri inkâr ettiği de ilan edilir. Kabul edelim; yerli, değerlerin düşmanıdır. Başka bir deyişle o, mutlak kötüdür." (Fanon, 1961, s. 46) diyerek vurguladığı sömürgeci anlayıştan hiç de uzak değildir. Hâlbuki Frantz Fanon'un "Yeryüzünün Lanetlileri" kitabında dile getirdiği bu sözler 1961 yılına, Sepúlveda'dan yaklaşık 400 yıl sonrasına aittir.

Modern ulus devlet fikri; bu evrenselci retorik'in devamı niteliğinde olmasının da getirdiği güçle, evrensel bir norm, ulaşılması gereken bir seviye olarak kabul edilmiştir. Buna karşın aslen modern ulus devletlerin ortaya çıkışı oldukça yakın bir tarihe tekabül etmektedir. Christopher Clapham, bu görece yeni olan ulus devlet fikrinin uluslararası sistem açısından hayati bir unsur olmadığını savunmaktadır (Clapham, 2004, s.77). Buna karşın bugün ulus devletlerin evrensel doğruya ayak uydurması açısından rüştünü ispatlaması üzerine tasarlanmış pek çok çalışma ve değerlendirme ölçütü mevcuttur. Bu ölçütler zaman zaman devletlere başarısız, kırılmalı, çökmüş gibi çeşitli etiketler konmasının da önünü açmıştır.

Kırılmalı devlet endeksi, devletlerin çeşitli alanlardaki başarısının etiketlenmesi açısından başlıca örneklerden biridir. İnsan güvenliği parametrelerini de içine alan bu endeks, devletleri; ekonomik, siyasal, sosyal ve uyum çerçevesinde dört boyutta inceleyerek kategorize etmektedir. Bu kategorizasyon, devletlerin çeşitli alanlardaki güvenilirliğini sorguya açarak, anarşik yapıdaki uluslararası sistemi hiyerarşik bir düzene oturtmaktadır. Bu endeksler yalnızca devletlerin kendi arasında değil, aynı zamanda toplumların mensubu oldukları devletin başarısını değerlendirmesi konusunda da bir standart teşkil etmektedir. Bu anlamda bu endeksler devletlerin istikrarına bağlaşımcı olarak diğer devletlerin müdahale hakkını meşrulaştırmanın yanında, devlet-toplum dengesizliğinin (state to nation imbalance) (Miller, 2007, s.92) de önünü açmaktadır.

Bu çalışma; uluslararası siyasal sistem içerisinde kabul edilen normların, ülkeleri her zaman aynı yönde etkilemediğini ve bu anlamda özellikle gelişmekte olan ülkelerde,

evrensel olduğu ileri sürülen değerlerin dayatılmasının, yerel koşullar ve devlet yapılarıyla uyumsuzluk gösterebildiği, devletlerin istikrarına ve egemenliğine zarar verebildiği, toplumların mensubu oldukları devlet ile olan bağlantılarını zedelediği ve devletlerin başarı parametrelerinin politize olduğu konusunu ele almaktadır. Çalışma, uluslararası standartların devletler üzerindeki değişken etkisini açıklamayı; standartlaştırmanın yarattığı *çift taraflı* istikrarsızlaştırıcı etkiye dikkat çekmeyi ve kavramsallaştırmayı amaçlamaktadır. Hali hazırda uluslararası sistemde kabul görmüş evrensel değerlerin devlet güvenliğine etkisini yeniden değerlendirmek açısından önem arz eden bahse konuş çalışma, Johan Galtung, Antonio Gramsci ve Immanuel Wallerstein gibi teorisyenlerin sisteme bakışlarının sentezi üzerinden ele alınacaktır. Post-pozitivist yöntemlerin kullanılacağı söz konusu nitel çalışmada; tarihsel ve karşılaştırmalı analiz, yorumsamacılık, içerik analizi gibi yöntemler kullanılarak ikincil verilerden yararlanılacaktır.

Standartlaştırma nedir? Uluslararası standartlar her devlette aynı etkiyi gösterir mi? Devletlerin başarı endeksinin tekelleşmesinin devlet egemenliği açısından sonuçları nelerdir? Standartlaştırma sürecinin devlet güvenliğindeki yeri nedir? gibi sorulara yanıt arayan söz konusu çalışma, uluslararası sistemin yapısındaki eşitsizliklere dikkat çekerek, yaratılan standartların devletlerin özgün yapısının uygunluğuna bakılmaksızın empoze edildiği, bu durumun, özellikle gelişmekte olan devletlerin toplumları ile olan ilişkisinde yıpratıcı bir rol üstlendiği ve devletlerin kırılgan devlet olmalarına kapı araladığını savına dayanmaktadır. Çalışma; standartlaştırma teriminin uluslararası ilişkiler literatürüne bütüncül olarak kazandırılması amaçlanması nedeniyle sistemsel bir bağlam içerisinde teorik bir nitelik taşımakta, bu anlamda tarihsel veya coğrafi bir örneklem içermemektedir. Bu durum hipotezin savunulması açısından son derece geniş bir araştırma evreni sunmakta ve çalışmanın hipotezinin doğrulanması açısından çeşitli sınırlılıkları beraberinde getirmektedir.

Çalışmanın birinci bölümünde, konunun kavramsal çerçevesi çizilerek çeşitli teorisyenlerin fikirleri konu minvalinde harmanlanacak ve konuyu açıklamaya yönelik sentez nitelikli teorik alt yapı kurulacak; ikinci bölümde standartlaştırma kavramı uluslararası ilişkiler bağlamında yeniden kavramsallaştırılacak, üçüncü bölümde egemen devletin sorumlulukları ele alınarak insan güvenliği parametrelerinin standartlaştırması ve küresel performans ölçütlerinin endoktrinasyon sürecindeki rolü değerlendirilecek, dördüncü bölümde standartlaştırmanın olumlu ve olumsuz etkileri üzerinden reel politikteki yansımaları değerlendirilecek, beşinci bölümde standartlaşma süreci güvenlik meselesi olarak ele alınarak sürecin kime hizmet ettiği sorusu tartışılacak ve son bölümde standartlaştırma sürecinin devlet güvenliği açısından etkisi incelenecektir.

2. Post-Marksizm'den Yapısal Şiddete: İktidar Rasyonalitesi ve Merkez Çevre Teorilerine Yeniden Bakmak

Karl Marx tarihi, üretim süreçleri ve sınıf çatışmalarıyla açıklayarak emek sömürüsüne dikkat çekmiştir. Marx devleti, burjuvanın proletaryaya karşı sınıfsal baskı aracı olarak görmüş ve proletaryanın sonunda devrim yaparak kapitalizmi ortadan kaldıracak bir geçiş dönemi yaşanacağını savunur. Bu dönemde, devlet işçi sınıfının çıkarlarını savunacak şekilde işleyecektir (Marx, 2023). Marx'ın kuramı kendinden sonraki çalışmalara kaynaklık etmiş ve pek çok eleştirisinin odağı olmuştur.

Post-Marksist kuramlar genel manada Marks'ın toplumsal yapıları açıklarken yalnızca ekonomik temellere dayandırılmasını indirgemeci bulmuştur. Louis Althusser ise Marksizm'i yapısalcı bir yaklaşımla yeniden yorumlamış, toplumsal yapıları ve bu yapıların insan öznesi üzerindeki etkisini vurgulamıştır. Althusser'e göre, "devletlerin ideolojik aygıtları ve devletin baskı aygıtıyla aynı şey değildirler. Marksist teori için devlet aygıtları Hükümet, Yönetim, Ordu, Polis, Mahkemeler, Hapishaneleri kapsamaktadır. Althusser bu aygıtların bununla sınırlı olmadığını, dinî, öğretim, aile, hukukî, siyasal, sendika, haberleşme, kültürel gibi pek çok alan içerisinde bireyleri şekillendirdiği ve bilinçlerini belirlediğini savunmuştur. Althusser'in "ideolojik devlet aygıtları" kavramı,

toplumsal egemenliğin yalnızca ekonomik değil, ideolojik bir temelinin de olduğunu vurgulamıştır (Althusser, 2000, S.42-51).

Foucault, Marksizm'in sınıfsal güç ilişkilerini iktidar ve özne arasındaki etkileşimden ele almış, gücün sosyal ve kültürel bağlamda da işleyen bir olgu olduğunu, özne için itaat ermenin başlı başına bir amaç haline geldiğini ortaya koyar. Devletlerin, iktidarlarının uygulanmasında başvurdukları rasyonalite tipi üzerinde duran Foucault'un, yaptığı çalışmalarla toplumsal ilişkilerin sınıfsal çatışmalardan çok iktidar mekanizmalarıyla şekillendiğini ortaya koymaktadır (Foucault vd., 2000, s. 38).

Antonio Gramsci'nin hegemonya nosyonu, Althusser'in ideolojik devlet aygıtları tanımlamasını tamamlar niteliktedir. Gramsci, Marksist teoriyi yeniden şekillendirerek, toplumsal güç ilişkilerinin sadece ekonomik temele dayanmadığı, aynı zamanda kültürel ve ideolojik bir mücadeleyi de içerdiğini ortaya koymuştur. Bu anlamda ortaya konulan hegemonya fikri, ekonomik ve politik egemenliğin yalnızca zor kullanımıyla değil, rıza yoluyla da sağlandığını açıklayan bir kavram olarak geliştirmiştir. Halkın egemen sınıfın egemenliğine rıza göstermesi gereklidir. Gramsci, hegemonya kavramını sadece egemen sınıfın iktidarını tanımlamak için kullanmakla kalmamış, aynı zamanda bu hegemonya karşısında halkın karşı hegemonya oluşturabilme potansiyelini de vurgulamıştır (Gramsci, 2018).

Johan Galtung ise emperyalizmi yalnızca ekonomik saiklerle ele alınmaması gerektiğini belirtmiş, kapitalist koşullar ortadan kalksa dahi emperyalizmin son bulmayabileceğini ifade etmiştir. Galtung'a göre emperyalizm iki topluluk arasındaki yapısal bir ilişkidir. Bu yapısal ilişki toplulukları çıkar uyumu ve çıkar çatışması şeklinde ikiye bölmektedir. Galtung çıkar uyumunu "yaşam koşulu" üzerinden açıklamış, taraflar arasındaki (hükümet-halk, devletlerarası bölge halkları vb.) yaşam koşulu uçurumunun artış veya azalış göstermesinin bu uyum veya çatışmaya neden olduğunu vurgulamıştır (Galtung, 1971, s.26-27).

Benjamin Miller, Galtung'un üzerinde durduğu çıkarların uyumsuzluğunu devlet-ulus dengesizliği kavramı ile açıklamaktadır. Bu uyumsuzluğu demografik ve tarihsel olmak üzere iki ana çerçevede incelemiş ve bu dengesizliklerin sıcak savaşları tetiklediğini savunmuştur (Miller, 2007, s. 92-94). Bununla birlikte ekonomik eşitsizlik de devlet ve ulus arasında aynı ölçüde uyumsuzluk getirebilmektedir. Johan Galtung, emperyalizmin daha çok ekonomik, kültürel ve yapısal yollarla gerçekleştirildiğine dikkat çekmiş, küresel ekonomik ilişkilerdeki eşitsizlikleri ve bu eşitsizliklerin yarattığı bağımlılıkları ele almıştır (Galtung, 1971).

Byung-Chul Han, Psikopolitika adlı eserinde Marx'ın o öngördüğü komünist devriminin yaşanmadığı, kapitalizmin mutasyon geçirerek neo-liberalizmin ortaya çıktığını savunur bu anlamda herkes kendi şirketinin kendini sömüren işçisi haline gelmiştir. Böylece herkes birey olarak hem efendi hem de köledir. Bununla birlikte kendini optimize etmeyi talep eden neoliberal buyruk, verimlilik ve performansı arttırmak için her şeyi ölçülebilir ve karşılaştırılabilir hale getirerek pazarın mantığına teslim etmektedir (Han, 2019, s. 16). Bu işleyiş uluslararası sistemde de kendisini göstermektedir.

Wallerstein'in dünya sistemi teorisi Post-Marksist teorileri sistem düzeyinde incelemek açısından tamamlayıcı niteliktedir. Wallerstein'in Dünya Sistemi Teorisine göre dünyanın kapitalist bir yapıya sahiptir. Marksist anlayıştaki proletarya ve burjuvazi ayrımı Dünya sistemi teorisinde merkez, çevre ve yarı-çevre ülkeler şeklinde uluslararası sistem düzeyinde ele alınmaktadır. Bunun yanında ülkeler kendi içlerinde de merkez ve çevre olarak ikiye ayrılmıştır. Wallerstein'a göre çevre ülkelerde ülkelerin kendi içlerindeki merkez ve çevresindeki eşitsizlik daha fazla iken merkez ülkelerde bu eşitsizlik görece daha azdır. Bu durum ülke içerisindeki merkez çevre uyumunu da etkilemektedir (Wallerstein & Boyacı, 2010, s. 464-468).

Gramsci'nin hegemonya nosyonu, hegemonyanın rıza yoluyla sağlanması ve kültürel-ideolojik mücadeleyle toplumu şekillendirmesi, standartların hegemonik aktörler tarafından normatif baskı olarak uluslararası düzeyde kendini göstermektedir.

Hegemonya rıza yoluyla sağlanıyorsa, toplumun neye rıza göstereceğini nasıl şekillendirebiliriz? Althusser'in ideolojik aygıtları, standartların devlet içi reformlarla içselleştirildiğini, ancak yerel çatışmalara yol açabildiğini ortaya koymaktadır. Galtung'un emperyalizm tanımı, standartların ekonomik ve kültürel eşitsizlikler üzerinden çıkar çatışmalarını derinleştirdiğini, Miller ise bu uyumsuzluğun sıcak savaşları tetikleyebileceğini anlatmaktadır. Han, neoliberal standartların bireyleri kendi kendini sömüren aktörlere dönüştürdüğünü savunurken, Wallerstein'ın merkez-çevre modeli, standartların küresel eşitsizlikleri pekiştirdiğini ve devlet-toplum uyumunu etkilediğini gösterir. Öyleyse standartlaştırma, güçlü devletlerin kurallarını dayattığı bir araç olarak istikrarsızlığı arttıran ancak aynı zamanda zayıf devletlerde toplumsal normlar yoluyla istikrar da sağlayabilen çift yönlü bir dinamik haline gelmiş olabilir mi? Standartlar uluslararası ilişkiler ve küresel normların belirlenmesi açısından sorunlar yaratırken, devletlerin yetkilerini genişletmede politik bir meşruiyet aracı haline nasıl geldi?

Bu anlamda söz konusu çalışma ülke içindeki merkez ve çevre arasındaki çıkar çatışmasını ulus-devlet uyumsuzluğu olarak ele alacak ve bu eşitsizliğin ulus içerisindeki etkisini sorgulayacaktır. Yaşam koşulu beklentisinin standartlaştırılma sürecinde uluslararası aktörlerin rolü incelenecek; devletler arasındaki merkez çevre ilişkisi ve devletlere uygulanan iç ve dış baskılar, kırılğan devlet söylemi, rıza ve egemenin sorumluluğu gibi çeşitli kavramlar üzerinden ele alınarak devlet-ulus çatışması ve standartların devlet güvenliği üzerindeki rolü yeniden yorumlanacaktır.

3. Ürün Standardından Toplum Standardına: Standartlaştırmanın Analogisi

Standart terimi Cambridge Üniversitesi tarafından "genel kabul görmüş bir kalıp veya model, kalite seviyesi" (*Cambridge Dictionary*) olarak tanımlanmış, Raymond Williams , İngilizce "standart" kelimesinin izini, otorite kaynağı ve başarı seviyesi gibi modern anlamlarıyla, on beşinci yüzyıla kadar sürmüştür. Buna karşın, "standartlaştırma" ancak on dokuzuncu yüzyılın sonlarında bilim (bir deneyin koşullarını standartlaştırma) ve imalat (ürünlerin standartlaştırılması) şeklini aldığı görülmektedir (Williams,1985, s. 673).

Kişinin dünyasını şekillendiren hemen her şey günümüzde belli bir standarda tabiidir. Öğrenciler, standart testler üzerinden düzenli olarak değerlendirilmekte, doktorlar hastaların nasıl tedavi edilmesi gerektiği konusunda karar vermek için standart kılavuzları kullanmakta, ürünler belirlenen küresel standartlara göre üretilmektedir. Finans, ulaşım, sağlık, gıda, hizmet, teknoloji, lojistik, mühendislik, ticaret, medya, spor gibi hayatın içerisindeki hemen her alana yönelik pek çok standart belirlenmiştir. İçinde bulunduğumuz zaman dahi uluslararası standartlara tabii tutulur. Giderek artan sayıda ulusal ve uluslararası standart belirleme kurumu, kendilerini hangi standartların geçerli olması gerektiğini ve standartların nasıl uygulanacağını belirlemeye yönelik çalışmalar yapmaktadır.

Standartlar bireysel, toplumsal ve devlet yönetimi açısından kalıplaşmış rutin, sistem ve yapıların tamamının ürünü ya da belirleyicisidir. Wallerstein'ın sistem teorisi, Galtung'un yapısal emperyalizmi, Marx'ın sınıf çatışması, Althusser'in ideolojik aygıtları gibi pek çok fikir aslında standartları açıklamaya, dönüştürmeye veya eleştirmeye yöneliktir. Bowker ve Star, standardizasyonu, üzerinde anlaşmaya varılmış kuralların oluşturulması yoluyla zaman ve mekân boyunca tekdüzeliklerin yapılandırılması süreci olarak tanımlamaktadır (Bowker & Star, 2008, 62-63). Buna rağmen standart ve standartlaştırma terimi kendisine sosyal bilimlerin içerisinde yeterli alanı henüz bulamamıştır.

Standartlaştırma olgusunu; uluslararası düzey, devlet içi uygulamalar ve toplumsal bağlam olmak üzere üç temel boyutta incelemek, sürecin katmanlı yapısını daha net ortaya koymayı sağlayacaktır. Uluslararası düzeyde standartlar, devletleri performans ölçütleriyle sıralayarak egemenlik kavramını tartışmaya açar; bu boyut, hegemonik aktörlerin normları dayatma gücünün projeksiyonudur. Aynı zamanda uluslararası

kuruluşlar tarafından dayatılan standartlar da yerel normlarla uyumsuzluk göstererek toplumsal kırılmalara neden olabilmektedir. Örneğin, uluslararası finansal standartlar bağlamında IMF'nin ekonomik reform programları, gelişmekte olan ülkelerde mali disiplin ve yapısal uyum politikalarını dayatmıştır. Tunus'ta 1986'dan itibaren uygulanan sübvansiyon kesintileri ve özelleştirmeler, 2011 Arap Baharı öncesi işsizlik oranını %18 seviyelerine çıkararak toplumsal hoşnutsuzluğu tetiklemiştir (WorldBank, 2025). Mısır'da 1991 reformları devlet istihdam garantisini kaldırarak genç işsizlik oranında keskin bir yükselişe neden olmuş, 2000'lerde yoksulluk oranını %30'a yükseltmiştir (WorldBank, 2023). Yemen'de 1995 programı yakıt sübvansiyonlarını kısıtlayarak 2005'te ayaklanmalara yol açmış, kırılabilirliği kalıcılaştırmıştır (BTI,2012). Bu örnekler, uluslararası düzeydeki standartların yerel ekonomik yapılara her zaman uyumlu olmayabileceğinin reel kanıtları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Devlet içi uygulamalar ise hükümetlerin dış baskı olmaksızın kendi reformlarıyla standartları benimsediği, iç reformlar yoluyla standart yakalamayı hedeflediği ancak sıklıkla yerel çatışmalara yol açan bir süreci kapsamaktadır. Örneğin, SSCB'de Stalin'in 1928 sonrası kolektivizasyon politikaları, zorunlu tahıl el koymaları ve kulak tasfiyesi, Ukrayna'da 1932-33 Holodomor'u tetikleyerek yaklaşık 3-4 milyon kişinin ölümüne neden olmuştur. Bugün Ukrayna tarafından soykırım olarak anılan bu süreç, merkezi normların yerel tarımsal yapılara dayatılmasının yıkıcı sonuçlarının bir yansımasıdır (Buyar ve Şener, 2022, ss.137-138).

Toplumsal bağlamda standartlar, bireylerin ve toplulukların kendi belirledikleri normlar üzerinden mensubu oldukları devletleri kıyaslayarak yabancılaşma yaşadığı bir süreci ifade etmektedir. Bu ana-lamda standartlaştırma, merkez-çevre modeli üzerinden devlet-toplum uyumunu etkiler. Burada halk kendi standardını genellikle daha iyi durumdaki bir başka ülkenin halkı veya ülkesinin henüz ulaşamadığı "uluslararası standartlar" üzerinden belirler. Bu durum rızaya bağlı hegemonyanın zarar görmesine dolayısıyla devlet meşruiyet ve egemenlik sorularını cevaplamak ya da bastırmak durumunda kalmasına neden olmaktadır. Bu soruların doğru cevaplanmaması, devletlerin yönetim kapasitesinin ve egemenlik hakkının sorgulanmasına neden olabilir.

Standartların belirlendiği alanlar artık devletlerin de yürütme ve organizasyon süreçleri açısından belirleyici rol oynamaya başlamıştır. Devletler; uluslararası hukuka uygunluk, uluslararası finansal standartlara uygunluk, uluslararası örgütlere katılım, insan haklarına uyum, eğitim ve sağlık hizmetleri gibi sosyal hizmetlere erişimi sağlamak ve bu hizmetlerin uluslararası standartlara uygunluğu gibi pek çok yönden sınanmakta, tanınma ve saygınlık kazanmaları açısından değerlendirilmektedir. Bununla birlikte küresel performans endeksleri, küresel yönetimi etkilemek için giderek daha fazla kullanılmakta; STK'lar, özel şirketler ve hatta devletler, devletlerin göreceli performanslarına ilişkin bilgileri düzenli olarak incelemekte ve çeşitli testlere tabii tutmaktadır (Kelley & Simmons, 2020, s.1). Değişen ve gelişen güvenlik algılarıyla birlikte insan güvenliği açısından da pek çok yeni standardın devletler tarafından takip edilmesi beklenmektedir.

İnsan güvenliği kavramı, 1994 yılında Birleşmiş Milletler kalkınma raporu ile çerçevelenmiştir. Bu rapor gereğince insan güvenliği; Gıda Güvenliği, Sağlık Güvenliği, Eğitim Güvenliği, Çevresel Güvenlik, Kişisel Güvenlik, Toplumsal Güvenlik olmak üzere sektörlere ayrılmıştır (United Nations, 1994, s. 24-25), gelişmekte olan ülkelerde bu güvenlik unsurlarının iyileştirilmesinin kritik önem taşıdığını belirtilmiştir. İnsani Gelişim Endeksi (HDI) ile ülkeler insani güvenlik anlamında belirlenen standartlara uyum sağlamaları konusunda değerlendirilmeden geçmektedir. Bu endeks pek çok uluslararası kuruluşun devletlere bakışını ve faaliyetlerini etkilemektedir.

Devletler standartlara pek çok yönden uyum sağlamaktadır. Ancak standartlaştırma devlet yönetiminin kendisi üzerinde olduğunda, uluslararası alanda teknik standartların yaratılmasından çok, politik bir yön kazanabilir ve dahi politik bir araç haline gelebilir. Uluslararası ilişkiler açısından standartlaştırma çift yönlü gerçekleşir; uluslararası örgütler tarafından çeşitli konularda devletlere yakalaması gereken bir standart atfedilir.

Bu standartlar üzerinden devletlerin “başarılı” olup olmadıklarına karar verilir. Zygmunt Bauman, küreselleşme ve yerelleşmenin birbirine zıt gibi görünse de aynı amaca hizmet ederek devleti içeriden ve dışarıdan yıpratın ve birbirini besleyen iki olgu olduğundan bahsetmektedir (Bauman, 2018, s. 77-84). Standartlaştırma da yapısı gereği benzer özellikler göstermekte; devletin varlığı ve meşruluğunu ulus içi ve uluslararası alanda sorguya açmaktadır.

Bireysel ve toplumsal yaşam, giderek artın bir şekilde çeşitli standartların oluşturulması, kurumsallaştırılması, kullanılması ve yaygınlaştırılmasına bağılı hale gelmiştir. Aynı şekilde siyasi faaliyetlerde de standartların dayatılması ve buradaki standartlaştırmanın etkileri hakkında çeşitli tartışmalar bulunmaktadır. Standartlar genellikle tek başına olumsuz bir anlam ifade etmezler. Ortak hareket kabiliyeti ve kalite optimizasyonu açısından son derece kullanışlı birer araç olabilirler. Ancak standartlaştırma süreci, devletler açısından genellikle mutabık kalınan bir hükmün araçları değil, güçlü olanın kurallarını dayattığı bir alan haline gelmiştir. Standartlaştırma süreci yüzeysel olarak siyasi açıdan tarafsız görünebilir, ancak aslında demokrasi ve devletlerarası iş birliği açısından keskin sorunlar ortaya çıkarabilir. Küresel yönetim savının öngördüğü standartlar, üstünkörü bir düzen sağlamakla birlikte, yerel ve daha spesifik sorunlara cevap bulmak konusunda aynı başarıyı göstermeyebilir. Aynı durum devletlerin “devlet olma” kapasitelerinin belirlenmesi konusunda da kendini göstermektedir (Kelley & Simmons, 2020, s. 5).

İşbu çalışmada, standartlaştırmanın devlet güvenliği açısından ağırlıklı olarak negatif etkileri üzerinde durulsa da her zaman olumsuz bir etki yaratacağı fikri de bir diğer yanılgıdır. Devletler zayıf olduğunda ve doğrudan emirler yoluyla bireysel veya toplumsal davranışları yönlendiremediğinde, güçlü toplumsal normların getirdiğı standartlar, eylemleri koordine etmek için *istikrar sağlayıcı* bir nitelik de kazanabilir. Bununla birlikte standartlar, özellikle toplumsal normları oluşturan sosyal standartlar, düzenleme iddiasında bulundukları davranışlar açısından tamamen belirleyici değildir. Yine de kolektif tepkilerin belirlenmesi ve yönlendirilmesi açısından önemli bir kaynak oluşturabilmektedirler. Bu anlamda standartlaştırma, devletlerin birbirleri üzerindeki yetkilerini genişletmek açısından önemli bir dayanak olabilmektedir. Bu anlamda başarısız devlet tanımlaması pek çok kez kullanılmış ve bir meşruluk aracı olarak politize olmuştur.

4. Kimin Standardı? Egemen Devletin Sorumluluğı ve Tekelleşen İnsan Güvenliği

Modern devletin “ne”liğine dair bir zorlama uluslararası alanda belirtilmemişse de konuya dair çeşitli belge ve normlar mevcuttur. Max Weber devleti “belli bir arazi içinde, fiziksel şiddetin meşru kullanımını tekelinde bulunduran insan topluluğı” şeklinde açıklamış, ancak devlet otoritesini meşruluğı dayandırmıştır. Weber, bir otoritenin işleyebilmesi için toplumsal genel inanış ve rızaya dayandırılması gerektiğini belirtmiştir (Weber, 1986, s. 80). Modern ulus devletin temeli olan Westphalia Anlaşması (1648) devlet egemenliği öncelenerek diplomatik ilişkilerin egemen eşit devletler arasında kurulması öngörülmüştür. Bununla birlikte Westphalia, tüm tebaanın göç etme hakkı, vicdan özgürlüğü, komşu topraklarda ibadet etme ve çocuklarını yurtdışında okula gönderme hakkı gibi pek çok bireysel hakkı garanti altına alarak devlet egemenliğini sınırlandırmıştır (Croxtion, 1999, s. 575).

Benzer bir şekilde Birleşmiş Milletler de Vestfalya barışından bu yana süregelen devletlerin tüm üyelerinin egemen eşitliğini (*United Nations Article [UNA] 2(1),1945*) ve devletlerin iç işlerine müdahale hakkının var olmadığı(*UNA 2(7),1945*) ilkesini benimsemiştir. Bununla birlikte Birleşmiş Milletler’in egemenlik algısı zaman içerisinde değişime uğramıştır. Birleşmiş milletler sekreteri Kofi Annan 2000 yılında yayınladığı “21. Yüzyılda Birleşmiş Milletler” konulu konuşmasında müdahale ikileminin çözülmesi gerektiğine vurgu yaparak Vestfalya’dan bu yana süregelen ulusal egemenlik kavramının, kendi vatandaşlarının haklarını ihlal edenler için bir kalkan olarak

kullanılmaması yönünde uyarıda bulunmuştur (*United Nations, Meetings Coverage and Press Releases*, 2000). 2008 yılında Birleşmiş Milletler Genel sekreteri Ban Ki-moon da “Sorumlu Egemenlik: Değişen Bir Dünyada Uluslararası İşbirliği” konulu etkinlikte yaptığı konuşmasında insani müdahalenin, egemenliğin sorumluluk olarak daha olumlu ve onaylayıcı bir kavram olması üzerinde durmuş ve politikanın yalnızca devletlerin değil, insanların güvenliğini de olası tehditlerin her türlü varyasyonu hesabı katması gerektiğini öne sürerek R2P(Reposible to protect)¹önemine vurgu yapmıştır (*United Nations Secretary-General*, 2008).

Bu anlamda egemen devlet kavramı zaman içerisinde aşılabilir bir duvar olmanın ötesine geçilerek devletler kendilerinde yüklenen sorumlulukların yerine getirilmesi ve devlet egemenliğinin tanınması açısından öngörülen kriterleri sağlaması beklenmektedir. Devletlerin sağlaması gereken kriterler net çizgilerle belirtilmemişse de modern ulus devlet anlayışı açısından karşılanması gereken belli başlı düzenlerin devletlerden beklendiği görülmektedir. Devletlerin “nasıl olması gerektiği” konusundaki en net vurgulardan biri Kopenhag Kriterleri olarak görülebilmektedir.

1993 yılında yayınlanan Kopenhag kriterleri ile Avrupa Birliği; demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve azınlık haklarını güvence altına alan kurumların varlığını şart göstererek insan haklarının benimsenmesini teşvik etmiştir (*Avrupa Birliği Konseyi Kopenhag Zirvesi Sonuç Bildirgesi*, 1993). Hemen sonrasında 1994 yılında yayınlanan İnsani Gelişme Raporu ile güvenlik öznesi devlet olmaktan çıkıp birey haline gelmiş; savaş sonrası paradigma, değişiminin temel argümanlarından biri olarak belgelenmiştir. Söz konusu rapor ile insan güvenliği; ekonomik güvenlik, gıda güvenliği, sağlık güvenliği, çevresel güvenlik, kişisel güvenlik, toplumsal güvenlik ve siyasi güvenlik olmak üzere yedi ayrı boyutta incelenmiştir. Bu anlamda rapor insani güvenliğin ve kalkınmanın, insanların yaşam kalitesini artırmaya ve özgürlüklerini genişletme konusunda öncü olmuştur. Kırılğan devlet indeksi ise insani gelişme raporuna benzer bir şekilde ülkelerin ekonomik ve sosyal yapılarındaki eşitsizlik, yoksulluk, yönetim zayıflıklarını ele almaktadır. Bu anlamda Found for Peace (Barış Fonu) tarafından hazırlanan bu endeks içerisinde devletler; sosyal, ekonomik ve siyasal alanlardaki performansları ölçülerek kategorize edilmektedir(*Kırılğan Devletler Endeksi [FSI]*,1957).

Daron Acemoğlu, dünyadaki eşitsizlikleri açıklarken coğrafya, kültür, cehalet gibi argümanları reddedip siyasi karar alıcılara bağlayarak(Acemoğlu, 2013, s. 49-70) ulusların düşüşünün en önemli nedenini yozlaşmış kurumlar olarak göstermektedir. Peki, yozlaşan kurumlar her zaman ulusal kurumlar mıdır? Uluslararası kuruluşlar belirli bir fikrin savunucusu haline gelemeler mi? Kurumların yozlaşmaması ve evrensel devlet fikrinin sürdürülebilmesi için her zaman aynı standartlara mı bağlı kalmak gerekir?

Uluslararası örgütler uzun bir süre boyunca meşruluklarını hukuki uzmanlığa ve işlevsellığe dayanan bir anlatıya dayandırmaktaydı. Ancak son yıllarda bu anlatı demokratik meşrulaştırma ile tamamlanmaktadır. Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Birliği (AB) gibi demokratik meşrulaştırma geleneğine sahip olan örgütler demokratik söylemleri sıklaştırmakta; Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Ticaret Örgütü (WTO) uluslararası örgütler demokratik meşrulaştırma söylemini benimsemektedir. Benzer bir şekilde, devletlerin kendi arasında pek çok kategorizasyonunu sağlayan kuruluşlar da bu tip bir anlatının gözeticisi olma rolünü üstlenmektedir. Bu durum, genellikle rasyonel “sorun çözücü” olarak tasvir edilen ve siyasi tarafsızlığa bağlı olan söz konusu örgütlerini kendilerini belirli siyasi normlar dizisine bağlayan bir demokratik meşrulaştırma anlatısı kullanmaları çeşitli soruları ortaya çıkarmaktadır (Dingwerth vd., 2020, s. 2).

Uluslararası örgütlerin ve devlet performansına yönelik ölçütlerin üzerine yapılan araştırma verileri, ekonomik anlamda daha güçlü olan devlet ve aktörlerin ezici bir çoğunlukla derecelendirme yaptığını, yoksulların ise genellikle değerlendirilenler

¹ R2P(Responsibility to Protect/Koruma Sorumluluğu), soykırımdan, savaş suçları, insanlık suçları ve etnik temizlikten gibi şiddet ve katliamlara karşı halkları koruma sorumluluğunu ifade etmektedir. 2005 yılında BM Dünya Zirvesi Sonuç Belgesi’nin kabul edilmesinden bu yana önemli bir küresel ilke olarak ortaya çıkmıştır. Bkz.(*Global Center For the Responsibility to Protect[RtoP]*, 2005.)

olduğunu göstermektedir (Kelley & Simmons, 2020, s. 20). Peki varlıklı devletlerin başarı parametreleri her devlet için aynı etkiyi gösterir mi? Clapham bu soruyu, günümüz Batı temelli devlet fikrinin endoktrinasyon sürecindeki eksikliklere dikkat çekerek yanıtlamıştır (Clapham, 2004, s. 77).

Performans ölçütleri; sorunları çerçeveleme, yaratıcısının otoritesini genişletme ve hükümetlerin kendilerinin ve yönettikleri ülkenin itibarı ile ilgili fikirlerini yansıtmak şeklinde tekrarlayan karşılaştırmalar yapmak gibi çeşitli yeteneklere sahiptir. Bununla birlikte tarafsızlığıyla bilinse de her uluslararası kuruluş ve değerlendirme ölçütü, kendi içerisinde fikirler ve dünya görüşleri içermektedir. Bu doğrultuda çeşitli yollarla devletlerin uluslararası arenadaki itibarını belirler ve devletlerarası yönetişimi “düzenlemeye” çalışırlar (Kelley & Simmons, 2020, s. 1).

Bu anlamda devletler uluslararası arenanın bir parçası olarak pek çok alanda kategorize edilmekte ve uluslararası arenada kendine yer bulmaktadır. Bu süreç genellikle bir performans ölçütü ve itibar kaynağı şeklinde görülse de günümüzde devletlerin işlevlerini sorguya açmak konusunda da uyarıcı bir nitelik taşımaktadır. Bu durumun en net örnekleri Kırılgan devlet endeksi ve başarısız devlet anlatısıdır. Kırılgan devletler endeksi devletlerin zayıflık seviyelerini ölçerek dünya üzerindeki çatışma ve istikrarsızlık bölgelerini tanımlaması amaçlanmaktadır (*Kırılgan Devletler Endeksi*). Başarısız devlet söylemi ise ilk olarak 1993 yılında Gerald Helman ve Steven Ratler tarafından kullanılmıştır. Yazarlar başarısız devletin tanımını tam manasıyla yapmamakla birlikte sayılarının arttığını ve küresel sisteme verdikleri zarar üzerinde durmuştur. Bununla beraber genel anlatı, başarılı bir devletin norm olarak kabul edilip başarısız devletin bu normlara ne kadar yakın olduğuyla ilişkili olarak bu tanımlamanın kullanıldığıdır (Pektaş & Ateş, 2018, s. 3). Çökmüş devlet, başarısız devlet, aksayan devlet, zayıf devlet ve kırılgan devlet gibi literatürde pek çok varyasyona sahip olan söz konusu kavram; genellikle ekonomik, askeri ve idari alanlarda, mensubu oldukları toplumlara ihtiyaç duyulan standartları karşılamayan, insan hakları ihlalleri, ekonomik sorunlar, yolsuzluklar gibi çeşitli sorunları içeren devletler için kullanılmakla birlikte net bir tanımlaması bulunmamaktadır.

Newman’a göre başarısız devlet kavramının analitik bir yön ifade etmemesi böylesi bir kategorinin analitik bir yapı ile belirlenememesine neden olmaktadır. Bu anlamda söylem kendi içerisinde bir endoktrinasyon niteliği kazanmakta, Batılı güçlerin güvenlik endişelerini yansıtarak hegemonik sistemi destekleyen bir anlatı haline gelmektedir (Newman, 2024, s. 422). Bu süreçte küresel standartların belirlenmesi hususunda toplumsal değerlerin göz ardı edilmesi, yerel koşulların ve devlet yapılarıyla uyumsuzluk gösterebilmesine ve iç huzursuzluklara ve dış ilişkilerde gerilimlere yol açabilmektedir. Bu anlamda devletler beklenen standartları sağlamadığı takdirde Westphalia barışından bu yana süregelen devletin iç işlerine karışmama ilkesi bu doğrultuda zayıflayarak devletlerin egemenliği iç ve dış anlamda sorgulamaya açılmaktadır.

a. Yabancılaşmanın Doğuşu: Güvenlik Meselesi Olarak Standartlaştırma

Emile Durkheim özgürlük ve refahın bir düzenlemenin ürünü olduğunu belirtmiş; son dönemde hız kazanan ekonomik etkileşimlerin düzene oturtulamamasının, ekonomi alanından taşarak genel bir toplumsal çürümeye yol açtığını iddia etmiştir. Bununla birlikte bu süreç birey ve devlet arasındaki ilişkileri de olumsuz yönde etkilemiştir. Durkheim; insanların kendilerine tanınmış sınırı aşmakta haklı olduklarına inandıkları takdirde, isteklerini dizginlemeye razı olmayacaklarını dile getirmiş, (Durkheim, 2024,s.301) yabancılaşma sürecini “Anomi” kavramıyla açıklamıştır. Öyleyse Durkheim’ın anomi kavramı, Gramsci’nin hegemonya kavramının karşısında pek tabii bir istikrar bozucu nitelik taşıyabilir. Durkheim’a göre olağan zamanlarda, bireyler çoğunlukla, toplum düzenini hakkaniyetli olarak kabul ederler. Ancak ekonomik kriz gibi sınıf sarsılmasının yaşandığı dönemlerde bireyler birdenbire kendilerini o zamana kadar bulundukları mevkiin aşağı veya yukarısında bir durumda bulabilirler. O zaman bu kişiler örneğin standartlarının altında kaldıkları durumlarda isteklerinin düzeyini aşağı

çekmek, gereksinimlerini sınırlamak zorunda kalırlar. Ancak bu süreçte toplum bir anda onları bu yeni düzene uyduramamıştır. Bunun sonucunda bu insanlar kendilerine dayatılan koşullara uyamazlar. (Durkheim, 2024, s.255-256)

Böylesi bir durumun gerçekleşmesi için her zaman olumlu veya olumsuz yönde bir ekonomik değişime ihtiyaç yoktur. Kişinin kendi sahip olduğu standardın dışındaki bir yaşam koşuluna (Galtung'un yaşam koşulu ifadesi temel alınmıştır) uzun süre maruz kalması da sahip olduğu şartları sorgulamasına neden olabilir. Günümüz ekonomisinin gelmiş olduğu küresel boyut, devletlerin kendi arasındaki yapısal farklılıklarına bakılmaksızın devletlerarası ya da devlet ve toplum arasındaki ilişkinin yapı içerisindeki çıkar çatışmasını tetikleyen bir nitelik kazanabilmektedir. Kişinin merkez devletin sınıfsal düzeni içerisindeki standardını seviye belirleyerek devletin işlevlerini yerine getirme kapasitesini sorguya açması ve bu durumun devlet dışılaşmaya (State Alienation)² yol açması devletleri kırılganlığa iten bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır.

Batılı olmayana karşı doğuştan, hatta suçlu bir taşralılık niteliği yükleyen coğrafi ve ülke toprak temeline dayalı varsayımları eleştiren Edward Said (Said, 2021, s. 395) terörizm ve fundamentalizm gibi imgelerin neden olduğu korku ve dehşetin bireylerin anın hâkim normlarına boyun eğmesini hızlandırdığını dile getirmiştir. Bu çerçevede, Terörizmin efendiliğini, fundamentalizmin barındırdığı olağandışı aşırılığa karşı çıkmak aynı zamanda ılımlılığı, akılcılığı ve belli belirsiz işaret edilen "Batılı" ruhun uygulamadaki temel önemini yüceltmektedir. (Said, 2021, s. 387) Bu durum bireysel ve toplumsal olduğu kadar devletler arası ilişkilerde de kendini göstermektedir. Buna karşın devletler bu enternasyonal Batılılık karşısında siyasi bir öteki oluşturmaktan kaçınmışlardır. Aksine neo-kolonyal kültür, sömürgeciliğe maruz kalmış devletlerden çok sömürgeci devletlerin dünyaya bakışında hayat bulmaktadır. Psikopolitika kitabında Byung-Chul Han, neoliberal rejimin sınıfların birbiri üzerindeki sömürüsünü kendi kendini sömürmeye dönüştürerek, bireyin kendini sömüren performans öznesi halini almasına neden olduğunu savunmuştur. Kişi toplumu ya da sistemi sorgulamak yerine başarısızlığından kendini sorumlu tutar ve utanç duyar. Bu anlamda neoliberal öz-sömürü rejimi, Marx'ın öngördüğü sınıf çatışmasını bir bakıma atlatmıştır. (Han, 2019, s. 16)

Buna rağmen Marx'ın yabancılaşma kavramı demokrasi içerisinde yeni bir surette kendisini göstermektedir. Marx, yabancılaşmayı işçinin üretim süreci içerisindeki yabancılaşması içerisinde incelemiştir. Ona göre yabancılaşma işçinin; ürettiği ürüne, üretim sürecine, diğer insanlara yabancılaşması ve kendi öz doğasına yabancılaşması olmak üzere dört boyutta gerçekleşir. Bu yabancılaşma süreciyle insan, özsel doğasından koparak (Marx, 2000, s. 75-83) mensubu olduğu toplumun doğasından izole olmuştur. Demokrasinin getirdiği "devlet toplum içindir" algısına hizmet eden Aristotelesçi anlayış ile birey ve devlet arasında çift tabanlı bir sınıfsal düzen, ortaya çıkmıştır. Bu anlayış bireyin devlete yüklediği görevler üzerinden devletin tanımlanmasına olanak tanımaktadır. Bu durum devletlerin beklenen işlevleri yerine getirmediği durumlarda egemenlik sorgusuna açılmaları tehdidini ortaya çıkarmaktadır.

Söz gelimi standartlaştırma süreci hem toplumun diğer toplumlarla olan karşılaştırmalı etkileşimine hem de uluslararası düzenin hâkim normlarına bağlı olarak devletlere bir dizi sorumluluklar yüklemektedir. Önceki bölümlerde ifade edildiği üzere standartlaştırma kavramı tek başına olumsuz bir anlam ifade etmeyebilir. Ancak devletlerin başarısına yapılan vurgu sonraki süreçlerde egemen devlet bariyerini geçmek açısından önemli bir dayanak haline gelebilmektedir. Bununla birlikte devletlere bu kategorizasyon süreci içerisinde uluslararası arenada kendilerine yer bulmak ve toplumlarına hesap vermek açısından da çeşitli standartlar dayatılmaktadır. Ancak bu standartlar devletlerin öznel kapasiteleri üzerinden değil "başarılı devletlerin" normları

2 Devlet Dışlaşma (State Alienation) kavramı, devletin bireyi dışlaması veya bireylerin devletin kararlarına, politikalarına ve normlarına karşı bir aidiyet hissi geliştirememesi anlamına gelir. Söz konusu kavram tek bir kaynaktan çıkmamakla birlikte pek çok kaynak Karl Marx'ın yabancılaşma (Alienation) kavramı üzerinden açıklamaktadır.

üzerinden belirlenmektedir. Bu anlamda standartlaştırmanın her devlette olumlu bir sonuç yaratacağı beklentisi bir yanılgıdan ibaret olmakla birlikte, devletlerin iç istikrarı ve egemenlik hakları açısından bir güvenlik sorunudur.

5. Standartlaştırma Kime Hizmet Eder? Standartlaştırmanın Boyutları ve Hegemonik Normların Paradoksal Etkileri

Standartlaştırma, devletlerin egemenlik haklarını sorgulamaya açma potansiyeli taşısa da kendi başına iyi veya kötü olarak sınırlandırılabilir bir kavram ya da tek başına ülkeleri istikrarsızlığa sürükleyecek bir olgu değildir. Hali hazırda yıpranmış devlet-toplum ilişkilerini erozyona uğratma konusunda önemli bir katalizör işlevi görmektedir. Bu nedenle kırılgan devletler açısından hayati bir risk taşıması nedeniyle güvenlik perspektifi içerisinde incelenmeye ihtiyaç duymaktadır.

Uluslararası sistemde standartlaştırma süreci tarihsel olarak güçlü devletlerin hegemonyasını pekiştirme işlevi gören bir araç olarak konumlanmıştır. Buna rağmen söz konusu süreç uzun vadede ne standart belirleyici aktörlere ne de standartlaştırmaya maruz kalan devletlere kalıcı bir fayda sağlamamaktadır. Aksine her iki taraf için de istikrarsızlaştırıcı ve güvenlik odaklı bir paradoks yaratmaktadır.

Tek bir vaka üzerinden standartlaştırmanın niteliğini ve çok boyutlu etkisini teorik bazda incelemek yeterli olmayacağından ve öne sürülecek vakaların standartlaştırmanın niteliğini açıklama amacının önüne geçeceği kaygısı nedeniyle, standartlaştırma olgusu farklı vakalar üzerinden örneklendirilmelidir. Çalışmada vurgulandığı üzere, standartlaştırmanın kırılgan devletlerde yarattığı iç huzursuzluk ve egemenlik erozyonuna örnek olarak; Suriye'de sosyal medyanın yaygınlaşmasının, gençlerin düşük yaşam standartlarına bir tepki olarak çevre ülkelerdeki protesto hareketlerini Suriye'ye taşıma çabalarını etkilemesi verilebilir (Hassan,2015, s.11-12). Bu farkındalık yönetim hoşnutsuzluğunu artırarak 2011 Arap Baharına zemin hazırlamış ve önemli bir etken olmuştur.

Galtung'un yapısal emperyalizmi çerçevesinde merkez-çevre ilişkisinin asimetrik doğasına örnek olarak, uluslararası kuruluşlar aracılığıyla uygulanan şartlılık ilkeleri gösterilebilir. Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası'nın kalkınma programları, mali disiplin ve özelleştirme gibi normları kırılgan ekonomilere koşul olarak sunmaktadır. Bu normlar, ekonomik istikrarı sağlama amacı taşısa da Yunanistan'da olduğu gibi kemer sıkma politikalarının yaratmış olduğu sosyal ve siyasal gerilimleri derinleştirmiştir (Pagoulatos,2018, s.1). Haiti'de de benzer uluslararası ekonomik standartlar deprem sonrası yeniden yapılanmada yerel yapılarla çakışmış; bu uyumsuzluk 2021'de çete şiddeti ve yönetim çöküşünü derinleştirerek kırılganlığı derinleştirmiştir (Trouillot, 1990, s.7).

Ek olarak; Dünya Bankası'nın "Yönetişim Göstergeleri" gibi standartlar, yerel siyasi yapıları Batılı demokratik normlara uygunluğu açısından değerlendirmektedir. Bu durum, yerel bağlamın dinamiklerini göz ardı edebilmesine neden olabilmekte ve "iyiye gitmesi" amacıyla gerçekleştirilen yönetim reformlarının dışsal bir dayatma haline gelmesine neden olmaktadır. Bu durum; dış göç akımlarını tetikleyerek nüfus kayıplarına yol açmakta, iç savaşılar zemin hazırlayarak toplumsal bütünlüğü parçalamakta, iktidar değişimlerini hızlandırarak siyasi istikrarsızlığı derinleştirmekte veya toplumsal ayrılıkları keskinleştirerek etnik ve ideolojik bölünmeleri kalıcılaştırmaktadır. Bahse konu vakalar, standartlaştırmanın kırılgan ya da gelişmekte olan ülkelerde nasıl iç gerilimlere ve dış müdahale meşruiyetine zemin hazırladığını ortaya koymaktadır.

Standartlaştırmanın etkileri kırılgan ya da gelişmekte olan devletlerle de sınırlı kalmamaktadır. Güçlü devletlerde de zaman zaman standartlaştırmanın istikrarsızlaştırıcı etkileri çeşitli düzlemlerde gözlemlenebilmektedir. Küresel cazibe merkezlerinden biri olan ABD'nin küresel ticaret standartlarına uyumunu arttıran NAFTA ile birlikte işçi sınıfının (Rust Belt) yaşam standartlarının kötüleşmesine ve Demokrat Parti ve işçi sınıfı arasında uzaklaşmaya yol açmıştır (1994 ara seçimlerinde 54

sandalye kaybı) (Kaufman,2024). Bu durum standart belirleyici ülkelerin de benzer istikrarsızlıkların kurbanı olabileceğinin önemli bir örneği olmuştur.

Ayrıca standart belirleyici devletlerin standartlaştırmanın klasik etkilerine ek olarak; cazibe merkezi haline gelmesi nedeniyle, göç akımlarına ve iç kutuplaşmalara neden olmaktadır. Söz konusu göç dalgaları, standart belirleyici ülkelere yöneldiğinde, kültürel asimilasyon, siyasi kutuplaşmalar, ekonomik kaynak rekabeti ve toplumsal uyum zorlukları gibi çok boyutlu güvenlik tehditleri yaratabilmektedir. Trump'ın 2024 seçim zaferi ise göçmen karşıtı politikaları, sınır duvarı inşaatı ve iç üretimi canlandırma vaatleri (FitzGerald,2024) ile standart belirleyici rolün “yansıma etkisi” olarak somutlaştırmıştır. Bu anlamda ABD standartlaştırmadan hem doğrudan etkilenen hem de yansıma etkisi alan bir devlet olması bakımından önemli bir örnektir. İngiltere’de Brexit süreci AB standartlarının serbest dolaşım ve ekonomik entegrasyon normları dayatmasıyla tetiklenen bir pişmanlık dalgasını örneklemektedir. Ipsos’un 2025 anketine göre Britanyalıların yarısı Brexit’i başarısızlık olarak değerlendirmektedir (Ipsos,2025). YouGov verileri %63’ün bu algıyı AB standartlarına kıyaslamayla beslediğini göstermektedir (YouGov, 2025). Bu pişmanlık Johnson hükümetinin meşruiyetini erozyona uğratmıştır.

Almanya’da sağ ve popülist söylemleriyle bilinen AfD’nin 2025 seçimlerindeki yükselişi (69 koltuk artışı) göç normlarına karşı yerel tepkileri yansıtmaktadır (Bundewahlleiterin,2025). Fransa’da Ulusal Cephe’nin (RN) oy artışları AB standartlarının kültürel yabancılaşmayı tetiklediğini göstermektedir (Le Monde, 2024). Hollanda’da PVV’nin parlamento çoğunluğu benzer normatif gerilimleri vurgulamaktadır (Holligan,2024). Bu vakalar Avrupa Parlamentosu raporlarında aşırı sağ yükselişinin göç ve ekonomik standartlarla bağlantılı olarak analiz edildiği gibi hegemonik normların iç istikrarsızlığa yol açtığını doğrulamaktadır. Ayrıca İngiltere’de 2025 anti-göçmen protestoları BBC raporlarına göre Dudley ve Falkirk’te yüzlerce katılımcılı mitingler şeklinde düzenlenmiş (BBC,2025) ve standart belirleyici devletlerin maruz kaldığı yansıma etkisinin önemli bir göstergesi olmuştur.

Sonuç olarak standartlaştırma olgusu kırılgan ülkeler için hayati bir güvenlik meselesi olmasına rağmen hem standart belirleyici aktörler hem de standartlaştırmaya maruz kalan aktörler açısından bir kamu diplomasisi aracı haline gelebilme potansiyeli de taşımaktadır. Örneğin Avrupa Birliği aday ülkelere ve yakın komşuluk politikası kapsamındaki devletlere; demokratikleşme, insan hakları, hukukun üstünlüğü ve piyasa ekonomisi gibi standartları ihraç etmekte normatif gücünü dış ilişkilerinde de etkin biçimde kullanmaktadır. ABD’nin ICC’ye muhalefeti egemenlik normlarını yumuşak güç olarak konumlandırarak müttefiklerle ilişkileri yönetmekte ve içeride popülist desteği mobilize etmektedir (Chatham House, 2025, ss. 57). Dolayısıyla ABD burada var olan standardın karşısında durma yoluna gitmiş ve böylece yarattığı “ötekiyle” yeni bir standart yakalamış hatta bu yolda müttefikler bularak iç politikayı konsolide etmiştir. Bu anlamda standartlaştırma kırılgan devletlerin yaşam standartları bakımından doğal olarak maruz kaldıkları bir süreç olsa da devlet güvenliğini sürekli tetikte tutan bir yumuşak güç unsuru olarak işlev görmektedir. Buna rağmen standart belirleyici aktörler de bu sürece doğrudan ya da yansıma etkisine maruz kalabilme potansiyelini barındırmaktadır. Temel farklılık hegemonik aktörlerin normları dayatma kapasitesinde yatmaktadır. Buna rağmen bu durum uzun vadede her iki tarafı da istikrarsızlaştırmaktadır. Gelecekte bu paradoksun çözümü Wallerstein’ın (2017) evrenselci retorik eleştirisi doğrultusunda küresel normların yerel bağlamlara uyarlanmasıyla yatmaktadır. Aksi takdirde standartlaştırma uzun vadede kimseye hizmet etmeyen bir güvenlik ikilemi olarak varlığını sürdürecektir.

6. Sonuç

Günümüz dünyasında bireylerin yaşamlarını şekillendiren unsurların büyük bir kısmı belirli standartlara tabi tutulmaktadır. Bu bağlamda, küresel performans ölçütleri, yalnızca devletlerin iç politikalarını yönlendiren bir araç olmakla kalmamakta, aynı

zamanda küresel yönetim süreçlerini etkilemek için giderek daha fazla kullanılmaktadır. Sivil toplum kuruluşları ve dolayında devletler, ülkelerin yönetim performanslarını düzenli olarak değerlendirmekte ve uluslararası arena içerisinde kategorilere ayırmaktadır. Bu anlamda uluslararası ilişkiler literatürüne standartlaştırma olgusunun kazandırılması önem arz etmektedir. Söz konusu çalışmanın ana amacı standartlaştırma olgusunu uluslararası ilişkiler literatürü içerisinde çerçevelemek, kırılgan devletler üzerinde yarattığı tehditleri anlamaktır.

Standartlaştırma olgusu, kendi başına olumlu ya da olumsuz bir anlam taşımamakla birlikte, devletlerin başarısı üzerindeki kategorizasyon, uzun vadede egemen devlet anlayışını aşındırabilecek bir meşruiyet zemini oluşturmaktadır. Bu durum özellikle kırılgan devletlerin istikrarı açısından daha keskin sonuçlara yol açabilmektedir. Uluslararası ilişkiler ve devlet güvenliği perspektifinden bakıldığında, standartlaştırma çift yönlü bir süreç olarak işlev görmektedir. Bir yandan uluslararası örgütler, devletlerin belirli normlara uyum sağlamasını bekleyerek onları bir tür evrensel başarı kıstasına tabi tutmakta; diğer yandan toplumlar, kendi devletlerini gelişmiş ülkelerle ya da küresel ölçekte tanımlanmış standartlarla kıyaslayarak değerlendirmektedir. Bu durum, devletleri yalnızca dışsal değil, aynı zamanda içsel bir meşruiyet sorgulamasıyla da karşı karşıya bırakmaktadır. Elbette standartlaştırma politikası çeşitli şartlarda devlet eliyle de yürütülebilmektedir. Bu anlamda toplumsal, ulusal ve uluslararası olmak üzere toplam üç düzeyde standartlaştırma süreci gerçekleşmektedir. Egemenlik iddiasının sürdürülebilmesi hem uluslararası normlara uyum hem de iç kamuoyunun beklentilerini karşılamak açısından giderek daha karmaşık hale gelmektedir. Devletlerin bu baskılara yeterli düzeyde yanıt verememesi durumunda, egemenlik haklarının sorgulanması kaçınılmaz hale gelebilir.

Standartlaştırma olgusunun bir diğer konusu; standart belirleyici devletlerin cazibe merkezi olmasının bir getirisi olarak etkilendiği yansıma etkisidir. Standart belirleyici devletlerin standartlaştırılan devletler tarafından maruz kaldığı göç dalgaları; kültürel asimilasyon, siyasi kutuplaşmalar, ekonomik kaynak rekabeti ve toplumsal uyum zorlukları gibi pek çok güvenlik sorununa neden olmaktadır. Bu durum standart belirleyici devletlerin içerisinde aşırı sağcılık, popülist söylemler ve göç karşıtı politikalarda artış gibi sonuçların doğmasına yol açmaktadır.

Özellikle uluslararası müdahale ve kolektif güvenlik mekanizmaları, giderek normatif bir yapı kazanmakta, toplumsal standartlaştırma süreçleri, vatandaşların devletin temel işlevlerini yerine getirme kapasitesini daha fazla sorgulamasına yol açmaktadır. Bu durum, siyasi istikrar üzerinde negatif bir etki yaratmakta, devletler üzerinde standartlaştırma yoluyla çift yönlü bir baskı oluşturmaktadır. Sonuç olarak, normatif değerler üzerinden standartlaştırmanın her devlet açısından olumlu sonuçlar doğuracağına dair varsayım, devletlerin öznel tarihi, ekonomik kapasitesi ve yapısal koşulları göz önüne alındığında, tartışmalı bir hale gelmektedir. Standartlaştırma süreçlerinin, egemenlik hakları ve iç istikrar üzerinde bir güvenlik sorunu teşkil edebileceği ihtimali, devletler için dikkate alınması gereken bir güvenlik meselesidir. Bu paradoksun çözülmesi; küresel normların yerel şartlarla entegre olabilme yeteneğine bağlıdır. Devletler de içsel istikrarı sağlamak amacıyla toplumsal katılımı teşvik eden politikalar geliştirmeli ve standartlaşmanın neden olduğu meşruiyet krizlerini engellemek için, ulusal kapasitelere uygun, esnek standartlar benimsemelidir.

Kaynakça

Acemoğlu, D., Robinson, J., & Silahlı, S. (2013). *Ulusların düşüşü*. (1. Baskı). Doğan Kitap.

Althusser, L. (2000). *İdeoloji ve devletin ideolojik aygıtları*. (4. Baskı). İletişim Yayınları.

Aubert, R., Breteau, P., Ferrer, M., & Romain, M. (2024, Temmuz 7). 2024 French election results: Map and chart of second-round winners. Le Monde.

- Avrupa Birliği Konseyi, 22 Haziran 1993 Avrupa Birliği Konseyi Kopenhag Zirvesi Sonuç Bildirgesi. (1993). 28 Ocak 2025 tarihinde <https://www.ab.gov.tr/302.html> adresinden erişildi.
- Bauman, Z., & Yılmaz, A. (2018). *Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları*. (8. Baskı). Ayrıntı Yayınları.
- BBC. (2025). *Hundreds Protest Over Asylum Seekers in Hotels*. BBC News. <https://www.bbc.com/news/articles/c93d1qzyn7xo>
- Bertelsmann Stiftung. (2012). *BTI 2012 — Yemen country report*. Bertelsmann Stiftung. https://bti-project.org/fileadmin/api/content/en/downloads/reports/country_report_2012_YEM.pdf
- Bowker, G. C., & Star, S. L. (2008). *Sorting things out: Classification and Its Consequences*. (1. Baskı). The MIT Press.
- Bundeswahlleiterin. (2025). *Distribution of seats [2025 German federal election results]*. <https://www.bundeswahlleiterin.de/en/bundestagswahlen/2025/ergebnisse/bund-99.html>
- Buyar, C., & Şener, U. (2022). Tarihi perspektiften, sosyo-ekonomik değerler açısından Rusya-Ukrayna savaşı ve Orta Asya ülkelerine etkileri. *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, 7(2), 137-138.
- Cambridge Dictionary. Standard. 22 Ocak 2025 tarihinde <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/standard> adresinden erişildi.
- Casas, B. (2004). *A Short Account of the Destruction of the Indies*. (Kronolojik 1. Baskı) Penguin Books Ltd.
- Clapham, C. (2004). Three. The Global-Local Politics of State Decay. In R. I. Rotberg (Ed.), *When States Fail* (77-93). Princeton University Press. <https://doi.org/10.1515/9781400835799-005>
- Croxtan, D. (1999). The Peace of Westphalia of 1648 and the origins of sovereignty. *The International History Review*, 21(3), 569-591. <https://doi.org/10.1080/07075332.1999.9640869>
- Dingwerth, K., Schmidtke, H., & Weise, T. (2020). The rise of democratic legitimation: Why international organizations speak the language of democracy. *European Journal of International Relations*, 26(3), 714-741. <https://doi.org/10.1177/1354066119882488>
- Durkheim, E. (2024). (Z. İlkelen, Çev.). *İntihar*. (1.Baskı), Pozitif Yayınları.
- Fanon, F. (2024). (S. Şen, Çev.). *Yeryüzünün lanetlileri*. (4. Baskı). İletişim Yayınları.
- FitzGerald, J. (2024). *Seven Things Trump Says He Will Do as President*. BBC News. <https://www.bbc.com/news/articles/cev90d7wkk0o>
- Foucault, M. (2021). *Özne ve iktidar*. (İ. Ergüden & O. Akınhay, Çev.; 7. Baskı). Ayrıntı Yayınları.
- Galtung, J. (1971). A structural theory of imperialism. *Journal of Peace Research*, 8, 117-181. <https://doi.org/10.1177/002234337100800201>
- Global Centre for the Responsibility to Protect. (2005). *What is R2P?* 27 Ocak 2025 tarihinde <https://www.globalr2p.org/what-is-r2p/> adresinden erişildi.
- Gramsci, A. (2018). *Hapishane Defterleri*. (1. Baskı). Dorlion Yayınları.
- Han, B. C. (2022). *Psikopolitika: Neoliberalizm ve Yeni İktidar Teknikleri*. (5. Baskı). Metis Yayınları.
- Hassan, S. F. (2015, Ocak). *Social media and the Arab Spring* [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi]. Rutgers, The State University of New Jersey. <https://rucore.libraries.rutgers.edu/rutgers-lib/46193/PDF/1/play>
- Holligan, A. (2024). *Dutch government finally sworn in after Wilders election win*. BBC News. <https://www.bbc.com/news/articles/cd1r0xvn0z5o>
- Ipsos. (2025, Ocak). *Ipsos Jan 2025 Britain and the EU* [Anket Raporu]. Ipsos. https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2025-01/Ipsos_Jan%202025%20Britain%20and%20the%20EU.p
- Kaufman, A. (2024, Eylül 3). *How NAFTA Broke American Politics*. The New York Times. <https://www.nytimes.com/2024/09/03/magazine/nafta-tariffs-economy-trump-kamala-harris.html>
- Kelley, J. G., & Simmons, B. A. (Ed.). (2020). *The power of global performance indicators*. Cambridge University Press, 73(3), 491-510 <https://doi.org/10.1017/9781108763493>
- Kırılgan Devletler Endeksi. 26 Ocak 2025 tarihinde <https://fragilestatesindex.org/about/> adresinden erişildi.
- Ki-Moon, B. (2008). *Responsible sovereignty: International cooperation for a changed world*. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Konuşması. 24 Ocak 2025 tarihinde <https://www.un.org/sg/en/content/sg/speeches/2008-07-15/address-event-responsible-sovereignty-international-cooperation> erişildi.
- Marx, K. (2013). *1844 El yazmaları*. (8. Baskı). Birikim Yayınları.
- Marx, K. (2023). *Kapital Cilt 1*. (A. Bilgi, Çev.; 3. Baskı). Gece Kitaplığı Yayınevi.

- Miller, B. (2007). *States, nations, and the great powers: The sources of regional war and peace*. (1. basım). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511491566>
- Newman, E. (2024). *Failed states and international order: Constructing a post-Westphalian world*. 421-443. ResearchGate. <https://doi.org/10.1080/13523260903326479>
- Pagoulatos, G. (2018, Kasım). Greece After the Bailouts: Assessment of a Qualified Failure. Hellenic Observatory, London School of Economics and Political Science. <https://www.lse.ac.uk/Hellenic-Observatory/Assets/Documents/Publications/GreeSE-Papers/GreeSE-No130.pdf>
- Pektaş, U., & Ateş, D. (2018). Uluslararası ilişkilerde kırılğan devlet söylemi: Nedenleri ve yaklaşımlar. Selçuk Üniversitesi sosyal Bilimler Dergisi, 39(1),1-14, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1725071>
- Said, E. W. (2021). *Kültür ve Emperyalizm*. (2. Baskı). Metis Yayıncılık.
- Timmermans, S. (2010). A world of standards but not a standard world: Toward a sociology of standards and standardization. *Annual Review of Sociology*, 36(1), 69-94. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.012809.102629>
- Trouillot, M.-R. (1990). *Haiti, State Against Nation: The Origins and Legacy of Duvalierism*. Monthly Review Press.
- United Nations. (2000). *We the Peoples: The role of the United Nations in the 21st Century*. 26 Ocak 2025 tarihinde <https://press.un.org/en/2000/20000403.ga9704.doc.html> adresinden erişildi.
- United Nations. *Birleşmiş Milletler Anlaşması*. 24 Ocak 2025 tarihinde https://turkiye.un.org/sites/default/files/2020-02/UN-charter-turkish_0.pdf adresinden erişildi.
- United Nations (UNDP). (1994). *Human Development Report 1994*. Oxford University Press.
- Vinjamuri, L. (Ed.). (2025, Mart). *Competing Visions of International Order: Responses to US Power in a Fracturing World*. Chatham House. <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2025-03/2025-03-27-competing-visions-international-order-vinjamuri-et-al.pdf>
- Wallerstein, I. (2010). *Modern dünya sistemi—1 Kapitalist Tarım ve 16. Yüzyılda Avrupa Dünya Ekonomisinin Kökenleri*. (L. Boyacı, Çev.; 8. baskı). Yarı Yayınları.
- Wallerstein, I. (2017). *Avrupa Evrenselciliği: Gücün Retoriği*. (2. Baskı). bgst Yayınları.
- Weber, M. (2019). *Sosyoloji yazıları*. (3. Baskı). Hürriyet Vakfı Yayınları.
- Williams, Raymond (1985), *Keywords: A Vocabulary of Culture and Society*. (Genişletilmiş 1. Baskı) New York: Oxford University Press
- World Bank. (t.y.). *Unemployment, total (% of total labor force) (national estimate) – Tunisia*. World Bank. <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.NE.ZS?locations=TN>
- World Bank. (2023, Nisan). *Poverty & equity brief: Arab Republic of Egypt*. World Bank. https://databankfiles.worldbank.org/public/ddpext_download/poverty/987B9C90-CB9F-4D93-AE8C-750588BF00QA/current/Global_POVEQ_EGY.pdf
- YouGov. (2025, Temmuz). *Eurotrack European Union Jul25*. YouGov plc. https://d3nkl3psvxxpe9.cloudfront.net/documents/Eurotrack_EuropeanUnion_Jul25_w.pdf

Çıkar Çatışması: Yoktur.

Finansal Destek: Yoktur.

Etik Onay: Yoktur.

Yazar Katkısı: Zeynep GÜNEY (%50), Güngör ŞAHİN (%50)

Conflict of Interest: None.

Funding: None.

Ethical Approval: None.

Author Contributions: Zeynep GÜNEY (50%), Güngör ŞAHİN (50%)

What is Standardization? The Issue of Sovereignty in Human Security and Fragile States

Zeynep GÜNEY & Güngör ŞAHİN

Expanded Summary

The Western-centric tradition of political thought has historically maintained a discursive continuity to legitimize practices of external intervention and domination. In the 16th century, Sepúlveda's theological arguments that defined the "non-Christian other" as inherently deficient and barbaric have undergone a structural transformation in the modern era, assuming a secular-political framework. This rhetoric, conceptualized by Wallerstein as "Eurocentric universalism," positions the modern nation-state model as an absolute normative standard. The idea of the modern democratic nation-state has come to be regarded as a universal norm and an ultimate stage of political development, largely due to the power of this continuing universalist rhetoric. However, the emergence of modern nation-states is in fact a relatively recent historical phenomenon.

Today, numerous evaluation metrics have been designed to test whether nation-states can prove their maturity by conforming to universal truths. These metrics occasionally lead to states being labeled failed, fragile, or collapsed. The most significant of these metrics is the United Nations' 1994 Human Development Report, which triggered a profound paradigm shift in the understanding of international security by moving the focus of security from the state to the individual. This shift brought with it new standards for measuring state success. These standards directly affect states' internal and external sovereignty rights and assume a decisive role in the process of statehood. This development has necessitated a redefinition of the concept of "standard" in international relations and security.

This study aims to introduce the phenomenon of standardization as a comprehensive concept into the international relations and security literature. It addresses the following integrated question holistically: What is standardization? Do international standards have the same effect in every state? What are the consequences of the monopolization of state success indices in terms of sovereignty? What is the place of the standardization process in state security? As a post-positivist qualitative study, it draws on secondary data through historical and comparative analysis, interpretivism, and content analysis. The theoretical framework is built upon the original synthesis of Johan Galtung's structural violence, Antonio Gramsci's hegemony, and Immanuel Wallerstein's world-systems theory, constructing a unique synthesis of Marxist and critical theories.

In the introduction section, the continuity from colonialism to modern standard imposition is discussed through Sepúlveda's justification of native subjugation, Fanon's critique of colonial denial of values, Clapham's criticism of the nation-state, and Wallerstein's universalist rhetoric. This theoretical context clearly reveals that today's normative impositions constitute a secular and institutional continuation of the colonial legacy. Within this framework, the Fragile States Index emerges as one of the operational tools of universalist discourse.

The Fragile States Index is one of the primary examples of metrics that rate states based on their performance across various areas. Including human security parameters, this index categorizes states across four dimensions—economic, political, social, and cohesion—thereby transforming the anarchic structure of the international system into a hierarchical order. These indices not only question the reliability of states among themselves but also serve as a standard by which societies evaluate the success of their own state. In this sense, they legitimize other states' right to intervene in the name of state stability while also paving the way for state-to-nation imbalance (Miller).

In the third section, where the historical origin of the standard concept is examined through analogy, the process from dictionary definitions to its existence within international relations is presented. In this context, the concept is analyzed at three levels within international relations: international, national, and societal. At the international level, states are ranked by performance indicators, opening the concept of sovereignty to debate; hegemonic actors impose norms, and the standard concept thus serves to legitimize the erosion of sovereign state boundaries. At the national level, it is explained as governments voluntarily adopting standards and implementing internal reforms. At the societal level, society continuously compares the performance of its own state with

international standards or those of more developed countries—without regard for its own conditions and capacities—and measures the state's living conditions against global success criteria. This situation leads to state alienation (Marx) and anomie (Durkheim), thereby eroding internal stability.

Gramsci's notion of hegemony demonstrates that standards manifest themselves at the international level as normative pressure exercised by hegemonic actors through the provision of consent and the shaping of society via cultural-ideological struggle. If hegemony operates through consent, the question of how society's consent can be shaped becomes critical here. Althusser's concept of ideological state apparatuses reveals that standards are internalized through domestic reforms, yet this internalization can lead to local conflicts. Galtung's definition of imperialism emphasizes that standards deepen interest conflicts through economic and cultural inequalities; Han's neoliberal psychopolitics analysis argues that standards transform individuals into self-exploiting performance subjects; and Wallerstein's core-periphery model shows that standards reinforce global inequalities and disrupt state-society harmony. In this framework, standards create problems in international relations and global norm-setting processes while simultaneously becoming a political legitimacy tool for expanding states' authority.

Nevertheless, the study maintains that standards are not inherently negative. When states are weak and unable to directly direct individual or societal behavior through commands, the stability provided by strong societal norms can emerge as actions are coordinated. However, social standards, especially those constituting societal norms, are not entirely determinative of the behaviors they claim to regulate. Still, they constitute an important resource for determining and directing collective reactions. In this sense, standardization can serve as an important basis for expanding states' authority over one another.

In the "Whose Standard?" section, the responsibility of the sovereign state is discussed; it is recalled that the overwhelming majority of actors preparing, rating, and publishing international performance metrics (such as the Fragile States Index, Human Development Index, and Governance Indicators) are economically powerful states and international organizations. In this sense, although these metrics appear superficially neutral and technical, they actually fulfill three basic functions of powerful actors: first, the ability to frame problems in the way they desire—for example, by locating the "fragility" problem almost exclusively in Global South countries, concealing structural causes and placing responsibility on weak states; second, expanding their own authority through the rating mechanism and thereby providing legal and moral legitimacy for international intervention; and third, reflecting their own worldview and strategic interests by presenting Western-style liberal democracy, free-market economy, and individual rights norms as universal and the only correct standards.

In the "To Whom Does Standardization Serve?" section, the paradoxical effects of standardization are examined; although it appears to serve hegemonic actors (powerful states and organizations) in the short term, it provides no lasting benefit to either side in the long term and destabilizes both. Standard-setting states are also affected by the repercussions of standardization as a consequence of becoming centers of attraction. The migration waves to which standard-setting states are exposed by standardized states give rise to numerous security problems, including cultural assimilation, political polarization, economic resource competition, and difficulties with social cohesion. This situation leads to increases in far-right extremism, populist discourse, and anti-migration policies within standard-setting states.

The resolution of this paradox depends on the ability of global norms to be integrated with local conditions. The assumption that normative values will produce positive outcomes for every state must be questioned when historical practices, economic capacity, and structural conditions are taken into account. International organizations should tailor their reform programs to local economic and cultural dynamics; states should develop policies that strengthen social participation to enhance internal stability and adopt flexible standards that take into account their national capacities to prevent legitimacy crises created by standardization.